

Párt pénzügyek – Az origó állapot

Az MSZMP vagyonának sorsa az utódpart beszámolója alapján

I. BEVEZETÉS

Az 1989-90-es hazai rendszerváltozás adta demokratikus lehetőségek és keretek, valamint a demokratikus alapokon szerveződő hazai pártok gazdálkodása szempontjából is drasztikus újraszabályozás, továbbá az azóta eltelt csaknem harminc év lehetőséget kínál arra, hogy a hazai parlamenti pártok pénzügyeiről és gazdálkodásáról valamiféle átfogó képet kaphassunk és lehetőség szerint valamilyen következtetésre is jussunk a rendszer működése kapcsán.

A téma azonban szükségszerűen rendkívül érzékeny terület, folyamatainak feltérképezése meglehetősen nehézkes, éppen ezért, amire ebben a tanulmány sorozatban vállalkoztam, az ennek a területnek a jól dokumentált, a pártok által – törvényi kötelezettségüknek eleget téve – közzétett saját éves beszámolóira és az Állami Számvevőszék (ÁSZ) által meghatározott időközönként lefolytatott vizsgálatok és ellenőrzések eredményeire épített pénzügyi adatok és folyamatok dokumentálása, feltárása és a kivilágló következtetések bemutatása. A mindenkori parlamenti pártok bevételeinek és kiadásainak hét parlamenti cikluson átívelő (1990–2018)^[1] következetes feldolgozása ugyanis már eredményesen mutathat rá a rendszerben kialakult és meglévő működési mechanizmusok milyenségére és az esetlegesen jelenlévő anomáliákra egyaránt.

A pártok éves pénzügyi beszámolóinak vizsgálatát és ellenőrzését egyetlen szervezet, az Állami Számvevőszék jogosult elvégezni. Az ÁSZ két évente lefolytatott vizsgálati eredményei egy jól dokumentált és hozzáférhető adathalmazt képeznek, amelyek feldolgozása szintén a tanulmány sorozat elemeként jelenik meg.

Nem volt célom a pártok pénzügyeihez és gazdálkodásához kapcsolódó ún. „szürkezónát” vizsgálni és feltérképezni. Ezek többnyire a különböző írott vagy elektronikus médiából táplálkozó, vagy ott közzétett ismeretek, amelyek vélt vagy valós adatokból táplálkoznak. Ezt a területet nem fedik le hivatalos dokumentációk, kutatható és minden kétséget kizáró, ellenőrzött adatok, így számos, spekulációkra is alkalmas vonzatával a terület tudományos igényű feltárása szinte lehetetlen vállalkozás lenne.

[1] Horváth, 2016.

II. A PÁRTFEJLŐDÉS, ÉS A PÁRTFINANSZÍROZÁS FEJLŐDÉSI FOLYAMATA

A pártfejlődést értelmezhetjük egyfajta evolúciós folyamatként is, ahol a párt, az állam és a civil társadalom hármának egymásra gyakorolt hatása alakította és alakítja napjainkig is a viszonyokat. A politikai rendszereknek és ezzel egyidejűleg a pártok fejlődésének is több évszázadra visszavezethető története van, így a pártok kialakulásához és működéséhez szükséges finanszírozási és gazdálkodási mechanizmusok történelme is régre nyúlik vissza. Ezek a módszerek természetesen éles eltéréseket mutatnak koronként és rendszerenként egyaránt. A már az ókorban is fellelhető előpártoktól egészen a 20. századi modern demokráciák és diktatúrák rendszerében működő pártokig egy sor, különböző pártfinanszírozási módszerrel találkozhatunk.

A pártfinanszírozás formái előtt azonban a politikai tevékenység különböző területeit kell megvizsgálni, hogy lássuk minek a finanszírozásáról is van szó.

A *választási küzdelem* jelenti a modern politikai tevékenység központi magvát, amely négy-öt éves periódusra meghatározza a pártok mozgásterét. Így a választásokra fordítható és fordított pénzüsszegek és ezek szabályozása meghatározó jelentőségű a pártok működése szempontjából.

A *pártok frakcióinak finanszírozása* jelenti a folyamatos politikai tevékenység finanszírozásának szűkebb formáját. A modern parlamentek belső akaratképzésében a plenáris ülések döntési tevékenysége mellett két fő tagolási forma létezik, a tárgyi-szakmai területek szerinti tagolásra az állandó bizottsági rendszer, a politikai platformok szerinti tagozódásra pedig a pártok frakcióinak a rendszere. Az állandó bizottságok középpontba emelésével a pártfrakciók képviselői szakterületek szerint szétszóródva, önállóan tevékenykednek, ezzel szemben, ha a pártfrakció egységes finanszírozást kap, és itt alakítanak ki döntés-előkészítő apparátusokat, szakértői bázist, akkor az állandó bizottságokban a pártképviselő döntően már csak megjeleníti frakciója álláspontját.

A *politikai pártok szervezeteinek* folyamatos fenntartása és a választások közötti tevékenységének finanszírozása már a parlamenten kívüli politikai tevékenységre vonatkozik, amelyek finanszírozására az 1990-es évektől az Európában általánosan bevetté vált állami költségvetési támogatás biztosítja a keretet.

A következő terület az egyes *pártok politikai akadémiáinak, alapítványainak finanszírozása*, amelyek a szimpatizáns értelmiségi rétegek felé az adott párt prioritásának közvetítésénél jelennek meg dominánsan. Ezek az alapítványok ösztöndíjakat adnak, szakértői munkát végeztenek a pártjuk számára, illetve konferenciákkal biztosítják pártjuk ideológiájának, programjának továbbfejlesztését, népszerűsítését.

Beszélhetünk továbbá még a *politikai sajtó* tevékenységének, valamint az egyes *ifjúsági szervezeteknek és politikai egyesületeknek a finanszírozásáról* is.^[2]

[2] Ez létezik például Olaszországban, Svédországban és Ausztriában, mert e nélkül a támogatás nélkül a kompetitív újságpiacon a pártújságok és folyóiratok nem tudnának megélni.

Az elmúlt több mint fél évszázad fejleményeként három alapvető tendenciát emelhetünk ki a tömegdemokráciák működése kapcsán, amelyek radikális hatással voltak a pártok finanszírozási mechanizmusaira. Egyrészt professzionalizálódott a politikusi tevékenység, másrészt jelentősen visszaszorult a politikai pártok tömegmozgalmi jellege, harmadrészt jelentősen megnőtt a kampányok szerepe. Mindezen tényezők együttes hatásaként drasztikusan megnövekedett a pártok pénzigénye.

A demokratikus berendezkedésű államokban ezért a pártok finanszírozására vonatkozó szabályok kidolgozása és érvényesítése elengedhetlenné vált. A pártfinanszírozási rendszer a politikai rendszer része, ezért fontos, hogy jól illeszkedjen a berendezkedés többi eleméhez, különösen a választási rendszer és a kormányzati szisztéma sajátosságaihoz, illetve a politikai hagyományokhoz. A pártfinanszírozási rendszernek szem előtt kell tartani azt az alapvetést is, hogy eleve betarthatatlannak tűnő szabályokat nem érdemes megalkotni. Az ösztönzők többségében hatékonyabban működnek, mint a tilalmak, tehát optimálisan olyan szabályokat kell felállítani, amelyek betartásában érdekeltek a politikai szereplők.

A pártfinanszírozás egyik legfontosabb alapelve olyan rendszert kell kiépítése, amely a politikai életben lényeges szerepet betöltő pártok számára lehetővé teszi legálisan a megfelelő forrásokhoz jutást. A legtöbb európai országban mára már törvényekkel szabályozzák a politikai pártok finanszírozásának módját, azonban a politikafinanszírozás formái között jelentős különbségeket találhatunk. Ezek ellenére az egységesen megállapítható, hogy a pártok közül csak azok jogosultak a finanszírozás ilyen módjára, amelyek bizonyos feltételeknek megfelelnek.

A közfinanszírozás leginkább elterjedt gyakorlata a választásokon elért eredmény alapján differenciál. A pártok tehát motiváltak az adomány és tagdíjgyűjtésben egyaránt, ugyanis ezek segítségével kell biztosítaniuk működési költségeik bizonyos hányadát. A magánadományok forrásai lehetnek magánszemélyek, cégek vagy egyéb szervezetek. „Az állampolgári illetve cégadományok jelenléte a politikai életben nagyon eltérő következményekkel járhat. A demokrácia alapszabályai közé tartozik az »egy ember – egy szavazat« elve, ami a választójogban formálisan érvényesül is. Azonban az egészséges demokráciát fenyegető egyik legnagyobb veszély az, ha a társadalomban szükségszerűen meglévő gazdasági különbségeket könnyedén politikai erőfölénnyé lehet konvertálni”.^[3]

A gazdasági erőfölény korlátozása érdekében a legtöbb modell jelentősen korlátozza, vagy akár teljesen be is tiltja a cégadományokat, ugyanakkor törekszik az állampolgári adományok ösztönzésére. A párt bevételi forrásai tekintetében a közfinanszírozás és az adományok közti megfelelő egyensúly elérése a kívánatos, ugyanis, ha a pártok teljes egészében vagy túlnyomórészt az állami költségvetésből szerzik forrásaikat, akkor hiányozni fog a motiváció arra vonatkozóan,

[3] A pártfinanszírozás alapelvei, 2006, 6. http://ekint.org/ekint_files/File/tanulmanyok/apartfinanszirozasalapelvei.pdf (2013. 05. 27.)

hogy rendszeres kapcsolatot tartsanak fenn különböző társadalmi csoportokkal. Az adomány azoknál a pártoknál, ahol nincs szilárd párttagság és az állami finanszírozás is hiányzik, a pártok fő pénzügyi bázisaként jelenhet meg.

A pártok finanszírozási rendszerében jelentős szerepet játszhatnak a költségvetési támogatások és adományok mellett a tagdíjakból befolyt összegek is. A tömegpártok szervezeteinek tevékenységét alapvetően a párttagok tagdíjaiból fedezték, amelyből képesek voltak a pártban hivatásszerűen dolgozó politikusok, a pártapparátus, a rendezvények és a kampány költségeit is fizetni. Ezt a finanszírozási formát azonban két fejlődési tendencia összegződő hatása tette az elmúlt 40 évben elégtelenné. Az egyik az elektronikus médiumok közvélemény-formáló dominanciájának kialakulása, amelynek hatására már nem volt elég egy pártúj-ság fenntartása, hanem költséges műsoridőt kellett vásárolniuk és nagyszabású rendezvényeken kellett megjeleníteniük a pártoknak, amely tényezők a választási küzdelmek során még hatványozódtak is. A másik az a tendencia, amely szerint a párttagok létszáma az elmúlt évtizedekben folyamatosan csökkent. Ez a finanszírozás tehát egyre inkább elégtelenné vált, így a pártoknak más pénzforrások után kellett nézni.

A hitel felvétel egy további jelentős pártfinanszírozási formaként értelmezhető, amely kizárólag egy szigorúan ellenőrzött, jogszabályi keretekben meghatározott feltételek mentén érvényesíthető finanszírozási formula. Ennek érdekében érdemes pontosan meghatározni a hitelfelvételre vonatkozó részleteket, mint a hitel maximális értéke, megengedett hitelezők köre, az ajánlattétel időtartama, vagy a visszafizetés feltételei.

Összességében elmondható, hogy a pártok létrejöttének és működésének alapvető célja az állami döntések befolyásolása és végső soron a politikai-kormányzati hatalomból való részesedés. Ezt figyelembe véve az állampolgárok érdeke azt kívánja, hogy a pártok finanszírozása és gazdálkodása minél nagyobb mértékben átlátható és nyilvános legyen. A működés átláthatósága megkövetelhető annak a támogatásnak a fejében, amit a pártok a költségvetéstől kapnak. A részletes beszámolók közzététele, illetve a hatékony ellenőrző mechanizmusok működtetése is elengedhetetlen. A pártok gazdálkodását felügyelő szervek hatékonyságával kapcsolatban felmerülő probléma gyökere azonban a legtöbb esetben ott keresendő, hogy csupán annyi információval rendelkeznek ezek a szervezetek, amennyit az adott politikai intézmények, pártok vagy jelöltek szolgáltatnak. Nyilvánvaló, hogy nincs tökéletes rendszer, mert a pártok finanszírozása minden esetben magában fogja hordozni a viszonzás igényét. Az adományok és egyéb, akár nem-pénzbeli juttatások viszonzásának lehetőségét önmagában a pártfinanszírozási rendszer csak közvetve lehet képes visszaszorítani, ez sokkal inkább a különböző állami ellenőrző szervek feladata. Nincs egységes rendszer arra nézve, hogy a népképviselő elvének a pártok támogatási rendszerének melyik formája felel meg. Megkockáztathatjuk azt a feltételezést, hogy az egyes országok hagyományai és szokásrendszere sokkal többet nyom a latban, mint bármilyen demokratikus ideológia.

A pártfinanszírozás különböző megjelenési formáiról a modern politikai pártok kialakulásának időszakától nyílik lehetőség érdemben is értékelhető folyamatokat feltárni és összehasonlítani.

A *tömegpártok* esetében nyílt és egyszerű a képlet, mert fennmaradásuk fő letéteményese a tagság által megfizetett tagdíj. Ahogy nevükben is hordozzák tömegpárt, azaz a minél nagyobb bevétel elérése érdekében, minél nagyobb (tömeges) bázis kialakítása az elérendő cél. Működésük mindaddig fenntartható, amíg el nem érik méretükben azt a kritikus szintet, ami már működési deficithez vezet. A tömegpártok alkonyát a 20. század közepétől több tényező együttállása okozta. Meggyengültek a pártok bázisát jelentő társadalmi szervezetek, amelyek korábban fontos szerepet tölthettek be a párttagborzásban. Egyre többen gondolták, hogy a tömegpártok nem képviselik őket, ezért szívesebben csatlakoztak olyan politikai szervezetekhez, amelyek egy-egy konkrét ügyben tűztek ki kézzelfogható célokat. Továbbá meghatározó tényező volt az is, hogy minél nagyobb egy párt, annál kisebb a tagok beleszólása a párt életébe és irányításába.

Mindezen folyamatok együttes hatása és a kommunikációs eszközök folyamatos fejlődése okán is az 1960-as évektől elterjedt a *néppárt*, mint típus, gyakran a korábbi tömegpártok átalakulásával. Ez többek között összefügg az általános és titkos választójog kiszélesedésével és a parlamenti demokráciák megerősödésével, valamint a társadalom szociális tagoltságának változásával. Ezzel a politika „kiszélesedéséről” beszélhetünk, mert már nem csak egy szűk, hanem az összes társadalmi réteget érinti. A pártok innentől kénytelenek valamennyi réteg irányába politizálni. Ezek a pártok szociológiailag és ideológiailag sem karakteresek, egyfajta mindenevő – *catch all* (ernyő) – típusú pártokként működtek és a politikát elsősorban a parlamenti-alkotmányos tevékenységükkel formálták. A néppártok finanszírozása három pillérből tevődött össze. Egyrészt esetükben már megjelent az állami költségvetésből származó támogatás.^[4] Finanszírozásuk második pillérét a tagdíjából származó bevételek jelentették. Ezek mértéke és jelentősége a párt működése szempontjából már messze nem volt olyan meghatározó, mint korábban azt a tömegpártok esetében tapasztalhattuk.

[4] A Német Szövetségi Köztársaságban például már 1967 óta létezik törvény a pártok működéséről és gazdálkodásáról (Parteiengesetz), emellett több Alkotmánybírósági határozat is folyamatosan foglalkozott a pártok finanszírozásával. Párttörvényben szabályozták a pártok fogalmát, alkotmányjogi szerepét, legitimitásukat csakúgy, mint a gazdálkodásukat érintő előírásokat, illetve az állami támogatás rendszerét is. A törvény szerint az államnak a párt reális kampányköltségeit kellett megtérítenie, amely felfogás és szabályozás egészen az 1990-es évek közepéig fennállt. Az állami költségvetésből nyújtott támogatás csak részfinanszírozás, mert egyszerre érvényesíti az esélyegyenlőséget és az arányosság elvét. Ellentétben a konkrét német szabályozással, a brit párt-és politikai rendszer egyik alapvető jellemzője a pártfinanszírozás alulszabályozottsága, valamint a közfinanszírozás viszonylag alacsony szintje. A brit szisztéma nem alkalmaz közvetlen pénztámogatásokat, a pártok és jelöltek indirekt támogatása a jellemző. Nagy-Britanniában a hagyományok és a választási rendszer sajátosságainak lenyomataként a költési határokat általában az egyes választókerületek vonatkozásában állapították meg.

A harmadik bevételi pillért a néppártok esetében is az adományok és a pártalapítványok bevételei alkották.^[5]

A *kartellpártok* keletkezésének idejéről vita van a szakirodalomban is. Egyesek az 1970-es évekre, mások a bipoláris világrend összeomlásának idejére teszik. Az elnevezés a német Katz–Mair szerzőpárostól származik. A nagy pártok a konkurenciát elkerülendő bezárkózó rendszert építettek ki. A kartellpárt tevékenységében az államhoz kötődik, finanszírozása állami költségvetési támogatás mellett a pártvállalkozásokra épít, mindemellett a csekély mértékű tagdíj is jelen van. A kartellpártok megőrizték a tömegbázist, de tevékenységük elsősorban nem értékek képviselőit, hanem a politika professzionális működtetésére irányul. Az eszmei háttér esetükben már elmosódik, az ideológus politikus típus helyett a menedzseri képességek válnak kívánatossá a pártvezetés tekintetében. A tagságot nem a társadalmi rétegek, hanem az egyének jelenítik meg, ennek köszönhető, hogy a pártok gazdálkodásában a tagság közvetlen hozzájárulása jelentőségét veszíti. Új jelenség még, hogy a pártok és az állam a korábbinál szorosabban kapcsolódnak össze, ugyanakkor a pártok egymáshoz való viszonyát sem csupán a versengés, hanem az „összejátszás”, az együttműködés határozza meg.^[6]

III. A PÁRTFINANSZÍROZÁS ÉS GAZDÁLKODÁS HAZAI SZABÁLYOZÁSA AZ 1989. ÉVI XXXIII. TÖRVÉNY ALAPJÁN

Az 1988 őszén elfogadott Egyesülési törvény után sokan vitatták, hogy szükség van-e egyáltalán Pártgazdálkodási törvényre? A kérdés azonban inkább költői kérdésnek minősült, mivel hamar eldőlt, hogy lesz Pártgazdálkodási törvény, és a megalkotott szabályozás hosszú távon is bizonyította létjogosultságát, amelyet a parlament felhatalmazására az Igazságügyi Minisztérium jogásza a nyugatnémet minta követésével és annak szellemében dolgoztak ki 1989 áprilisában.^[7]

A Pártgazdálkodási törvény kimondja, hogy a párt vagyona a tagok által fizetett tagdíjból, az állami költségvetésből juttatott támogatásokból, az állam által ingyenesen átadott ingatlanokból, jogi személyek, jogi személyiséggel nem rendelkező gazdasági társaságok és magánszemélyek vagyoni hozzájárulásából,

[5] A német szabályozás lehetővé tette, hogy a pártok adományokat is elfogadjanak, szigorú korlátozások mellett. Parlamenti frakcióktól, közhasznú, jótékony vagy egyházi szervezetektől, pártalapítványoktól, vagy olyan gazdasági társaságoktól, amelyben az állami részesedés meghaladja a 25%-t nem fogadható el adomány. Szintén tiltott a hozzájárulás elfogadása, ha annak feltételezhető célja a párt, vagy a párt egy tagja tevékenységének közvetlen befolyásolása. A brit alulszabályozottság történeti hagyatékaként semmiféle felső határ nem létezik az egyéni vagy céges adományok tekintetében sem a pártoknak, sem az egyes jelölteknek jutató támogatás vonatkozásában. Külön sajátosság még, hogy Nagy-Britanniában egészen a legutóbbi időkig nem volt kötelező az adományozók személyének nyilvánosságra hozása, adatvédelmi okokból.

[6] Katz – Mair, 1995, 13.

[7] 1989. évi XXXIII. évi törvényt teljes egészében lásd a mellékletek között.

végintézkedés alapján természetes személyek hagyatékából, a pártnak a törvény által meghatározott gazdálkodó tevékenységéből és a párt által alapított vállalat és egyszemélyes korlátolt felelősségű társaság adózott nyereségéből képződik. A párt részére ezen kívül költségvetési szerv, állami vállalat, állami részvétellel működő gazdasági társaság, közvetlen költségvetési támogatásban részesülő alapítvány vagyoni hozzájárulást nem adhat. A párt más államtól nem fogadhat el vagyoni hozzájárulást és névtelen adományt sem. E szabály megsértése esetén annak értékét az állami költségvetésnek be kell fizetni és a párt költségvetési támogatását ezzel az összeggel csökkenteni kell. A pártnak a törvényben meghatározott gazdálkodó tevékenysége után nem kell társasági adót fizetnie. A párt egyszemélyes gazdálkodó szervezetet alapíthat, más gazdálkodó szervezetben azonban részesedést nem szerezhet. A párt pénzeszközeit – részvényvásárlás kivételével – értékpapírba fektetheti. A pártok kötelesek éves gazdálkodásukról beszámolót közzétenni, ebben az egy naptári év alatt 500 ezer forintot meghaladó hozzájárulásokat, illetve a százezer forintnak megfelelő értéket meghaladó külföldről származó hozzájárulásokat a hozzájáruló megnevezésével és az összeg megjelölésével feltüntetni. A párt gazdálkodása törvényességének ellenőrzésére államigazgatási szervezet nem, csak az Állami Számvevőszék jogosult.

A törvényi előírásoknak megfelelően a pártok gazdálkodásának hatálya kiterjed az ingatlanaikkal való rendelkezés, a vállalat(ok) létrehozása, egyszemélyes kft. alapítása, értékpapír befektetések (a részvények kivételével), valamint a pénzeszközök és más vagyon egyéb gazdasági célú felhasználására.

A pártok gazdálkodása a következő összetételű vagyonnal történik:

1. Ingatlanok: A párt a tulajdonában levő ingatlanokat, ingókat díj ellenében hasznosíthatja, elidegenítheti. A rendszerváltoztatáskor az MSZMP akkori értékén számított mintegy 8,2 milliárd forint értékű ingatlanát az újonnan megalakult vagy újjáalakult pártok között szétosztották. A pártok ingatlanvagyonába a székház és a működésükhöz szükséges épületeken kívül egyéb ingatlanok is beletartozhatnak.

2. Költségvetési támogatás: 1990 óta folyamatos és állandó kincstári finanszírozásban részesülnek a pártok. A költségvetési támogatást az országgyűlési választásokon a szavazatok legalább 1%-át megszerzett pártok között osztják szét: a támogatás 25%-át az országos listán mandátumot szerzett pártok között egyenlő arányban, a támogatás 75%-át pedig az országgyűlési választásokon megszerzett szavazatok arányában.

A 2179/B/1994. AB határozat rámutatott, hogy nem alkotmányellenes az a kikötés, miszerint ahhoz, hogy a pártok költségvetési támogatásban részesüljenek a választásokon, a szavazatok 1%-t meg kell szerezniük, mert az állami támogatás a pártoknak a népakarat kialakításában és kinyilvánításában élvezett társadalmi támogatottságához kapcsolódik. Ha a párt a választásokon a szavazatok kevesebb mint 1%-t tudja csak megszerezni, ez valószínűsíthetően annak a jele, hogy az adott párt által képviselt társadalmi vélemény súlya a közéletben olyan

elhanyagolható mértékű, amely állami támogatást nem igényel. Nem minden aggály nélküli az a gyakorlat, hogy a költségvetési támogatás összegét a pártok évente a költségvetési törvényben határozzák meg saját maguk számára, objektív limit és felső korlát nélkül.

3. Adományok: Politikai alapítvány Magyarországon közvetlenül támogathat pártot, ráadásul az alapítványnak juttatott pénz levonható az adóból. Ha az alapítvány az összeget a törvényhozói munka támogatására adta, az alapítvány az összeg 30%-át úgyszintén levonhatja az adóból. Azonban a következő korlátozó tényezőkkel is találkozhatunk: közvetett állami támogatás tilalma, külföldi állami adomány/névtelen adomány tilalma, nyilvánossági kontroll (zárómérlegben 500 ezer Ft-tól belföldi adományozót, 100 ezer forinttól külföldi adományozót külön fel kell tüntetni). 4. Tagdíj: Mivel a pártok nyilvántartott tagságának létszáma arányában messze elmarad társadalmi támogatottságuktól, ezért a pénzügyi beszámoló és a zárómérleg adatai szerint ez a tétel a pártok gazdálkodása szempontjából nem jelentős.

III. A PÁRTOK INDULÓ BÜDZSÉJE A RENDSZERVÁLTOZTATÁST KÖVETŐEN

Ahhoz, hogy az 1990-től 2018-ig terjedő, hét parlamenti ciklust felölelő időszak parlamenti pártjainak gazdálkodását feltérképezhessük, látni kell, hogy az origónak tekintett 1990. évben a pártok milyen kondíciókkal és lehetőségekkel bírtak és vágtak neki az új, demokratikus berendezkedés kínálta lehetőségeknek. Az újonnan megalakult pártok 1990 előtti pénzügyi-gazdasági történetének vizsgálata – az általuk hozott muníció rövidtávra való visszavezethetősége és csekély mértéke miatt – a fejezetben vizsgálni kívánt origó-állapot meghatározása tekintetében nem releváns, de a szocialista diktatúra egypártrendszerében működő MSZMP, majd a jogutód pártként létrejövő MSZP pénzügyi-gazdasági helyzetének bemutatása, a tisztán látás és az új kezdet, az origó állapot meghatározása miatt elengedhetetlen.

Mint azonban ismert, a több szakaszos elszámolás – az adathiányok miatt – lényegében teljesíthetetlen elvárásokat támasztott a jogutód párt elé, ami az adott helyzetben sajátos politikai megoldásokra támaszkodó törvénykezést is maga után vont. Az elszámolás tényét megkérdőjelezni azonban nem lehet, így a párt kiinduló pénzügyi-gazdasági helyzetét a vagyonszámla- és pótvagyonszámla-elszámolási beszámolójuk adta eredmények alapján határozhatjuk meg. A tanulmány további fejezetében az MSZP kapcsán azt a kiinduló pénzügyi-gazdasági büdzsét tekintetem irányadónak, amelyet a vagyonszámla- és pótvagyonszámla-elszámolási beszámolójuk alapján keletkeztettek.^[8]

[8] A téma az akkori időszak parlamenti bizottsági és plenáris jegyzőkönyveinek, valamint a különböző törvények bemutatásával tovább mélyíthető. Jelen dolgozat témája szempontjából azonban a jogutód párt (MSZP) origó pénzügyi helyzetének megismertetését tűztem ki célul, amely a párt vagyonszámla- és pótvagyonszámla-elszámolási beszámolója alapján eredménnyel szolgál.

Hazánkban a rendszerváltoztatást követően kialakult demokratikus politikai miliő lehetővé tette a pártfinanszírozás és pártgazdálkodás demokratikus szabályainak lefektetését is. Az pártok finanszírozásáról és gazdálkodásáról szóló 1989. évi XXXIII. törvény (továbbiakban Pártgazdálkodási törvény) megalkotásával lehetővé vált a pártok pénzügyi mechanizmusainak törvényes keretek közé szorítása, és nem utolsósorban átlátható és jól dokumentálható lekövetése is.

A fejezetben a rendszerváltoztatás körüli időszak pártok számára nyújtotta lezáró és egyben új fejezetet nyitó lehetőségek alakulását vázolom fel, az állampárti vagyon elszámolásához kapcsolódó történések és a Pártgazdálkodási törvény adta új keretek feltérképezésével.

1. Az MSZMP vagyonának sorsa a jogutód MSZP vagyon-elszámolási és pót-vagyonelszámolási beszámolója alapján

Nem kérhetem vissza a jegy árát, csak ha elmaradt az előadás.

Itt az előadás megtörtént.

Lehet minősíteni...^[9]

Az Magyar Szocialista Munkáspárt (MSZMP) vagyonának sorsa és az utódpárt elszámoltatása az „örökölt” vagyonról hatalmas társadalmi-politikai érdeklődést váltott ki a rendszerváltoztatás miliójében és a téma még sokszor ma is, csaknem negyed századdal a rendszerváltoztatást követően, hullámokban előelő tör. A régi-új párt vélt, vagy valós vagyonának feltérképezése mindenképpen óriási vállalkozás. Éppen ezért szeretném világossá tenni, hogy bár a témakör kutatása során a napi- és heti sajtóban fellelhető cikkek^[10] és megjelent tanulmányok, írások vizsgálatát is lefolytattam, jelen tanulmányban kizárólag az elszámoltatáshoz kapcsolódó, törvényi előírásoknak megfelelően rögzített és hozzáférhető Állami Számvevőszéki jelentések vizsgálati eredményeit mutatom be és nem célozom az állampárti vagyonról történt elszámolás tényének és milyenségének megítélésére vonatkozó vélemény megformálása. A törvényi előírásoknak megfelelően lefolytatott eljárást és annak eredményét vázolom fel, leíró-elemző módszerrel. A Magyar Szocialista Munkáspárt (MSZMP) jogutódként létrejött Magyar Szocialista Párt (MSZP) gazdasági és pénzügyi beszámolóiból, valamint az általuk az Állami Számvevőszék vizsgálóinak rendelkezésére bocsátott dokumentumokból kaphatunk képet a korábbi állampárti vagyon alakulásáról és az utódpárt „kiinduló” pénzügyi helyzetéről, magáról az elszámolás tényéről és annak eredményéről.

[9] Az Állami Számvevőszék beszámolója a pártvagyon vizsgálatról az Országgyűlés terv- és költségvetési bizottsága előtt – Jegyzőkönyvkivonat.

[10] A kortárs napilapok hasábjain megjelent írások valós képet adnak a társadalomban a kezdetektől jelen lévő igen erőteljes érdeklődésről és kíváncsiságról, amely az állampárt vagyonának elszámolásához kötődik.

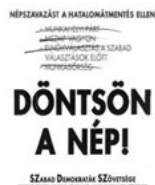
2. MSZMP-ből MSZP és az elszámoltatás társadalmi-politikai igénye

Az MSZMP XIV. átalakuló kongresszusán elfogadott határozata szerint^[11] „az új, de jogfolytonos párt kíméletlen őszinteséggel szembenéz elődje múltjával, elhatárolja magát a bűnöktől, a tévesnek, hibásnak bizonyult elvektől és módszerektől. Szakít a bürokratikus pártállam rendszerével, a demokratikus centralizmus elvével, ugyanakkor az MSZMP-n belüli reformtörekvések örökösének tekinti magát.”

Az elfogadott határozat értelmében az állampárt jogutóda a Magyar Szocialista Párt (MSZP) lett. Az első országos ügödöntő népszavazást az Szabad Demokraták Szövetsége kezdeményezte 1989 őszén a következő kérdésekről: kivonuljanak-e a pártszervezetek a munkahelyekről, elszámoljon-e vagyonával az MSZMP, a szabad választás után sor kerüljön-e a köztársasági elnök megválasztására, illetve feloszlassák-e a munkásőrséget? A referendumon^[12] a választópolgárok 58,03 százaléka vett részt és a négy kérdésre a többség igennel válaszolt, így a többi közt az állampárt vagyonszámoltatásának kérdése is a lehetőség-ből kötelező és szükséges feladattá vált. A kérdéses vagyon pedig nem kevés, a régi MSZMP Központi Bizottság Gazdálkodási Osztálya által összeállított jelentés szerint 1988. december 31-én a régi MSZMP vagyona csaknem 10 és fél milliárd forint volt. Az 1990. évi LXXIII. törvény és az e törvényt módosító 1991. évi LI. törvény előírásai alapján elkészített beszámolókból – amely az elmúlt rendszerhez kötődő egyes társadalmi szervezetek vagyonszámoltatásáról rendelkezett – képet kaphatunk az MSZMP/MSZP rendszerváltoztatás idején jegyzett vagyonáról, amelynek hitelességét a törvény előírásai szerint az Állami Számvevőszék (ÁSZ) jogosult vizsgálni és megállapítani. Az MSZP 1990 októberében nyújtotta be az ÁSZ felé vagyonszámolását. A beszámolóról készített Állami Számvevőszéki jelentést a vizsgálók a lehető legnagyobb körültekintéssel és a teljességre törekedve állították össze. Az ÁSZ ezt a vagyonszámolást és az elszámolás alapját képező adatokat és táblázato-

[11] „Az MSZMP XIV. kongresszusának küldöttei – (a megválasztott 1276 küldöttből 1274 regisztráltatta magát) – október 5-én este előzetes vitát folytattak a napirendről és az ügyrendről, ezt 6-án délelőtt véglegesítették. Nyers Rezső politikai megnyitó beszédében hangsúlyozta, hogy az 1988. májusi pártértekezlettel lezárult egy korszak és valami új kezdődött. A Népi demokratikus platform és a Reformszövetség által „összedolgozott” kompromisszumos tervet abszolút többséggel elfogadta a kongresszus, kimondta az MSZMP megszűnését és az új párt – a Magyar Szocialista Párt – megalakulását, s a továbbiakban már az MSZP I. kongresszusaként folytatta munkáját. A kongresszus állásfoglalása leszögezte: „Hazánk történelmében lezárult a Magyar Szocialista Munkáspárt nevével fémjelzett korszak. Ezzel az MSZMP, mint állampárt története véget ért. Az átfogó és gyökeres társadalmi, gazdasági és politikai megújuláshoz elengedhetetlen, hogy belőle új párt alakuljon. A kongresszuson létrejövő új párt kíméletlen őszinteséggel szembenéz elődje múltjával. Elhatárolja magát a bűnöktől, a tévesnek, hibásnak bizonyult elvektől és módszerektől. Szakít a bürokratikus pártállam rendszerével, a demokratikus centralizmus elvével. Az alakuló új párt ugyanakkor az MSZMP-n belüli reformtörekvések örökösének tekinti magát.” (Németh, 2001, 9.) A Kossuth Könyvkiadó megjelentette a kongresszus rövidített, szerkesztett jegyzőkönyvét „Kongresszus. 89” címmel. Bihari Mihály elemző írása „Egy kongresszus szociológiája – az állampárt végórái” címmel jelent meg.

[12] Forrás: SZDSZ – Tervezte: Kara György.

kat csak töredékében minősítette hitelesnek és a törvény értelmében felhívta a pártot a hiányok pótlására és az elégtelenül közzétett adatok pontosítására.

A pótlás benyújtását követően az Állami Számvevőszék ellenőrizte az MSZP pótvagyon-elszámolását is, amelynek eredményéről jelentést tett az Országgyűlésnek. Az Állami Számvevőszék az MSZP pótvagyon-elszámolását – figyelemmel a törvény 6. §. (5) bekezdésében biztosított lehetőségre, amely szerint az elszámolás nem pótolható adathiány esetén is elfogadottnak tekintendő – elfogadta, és azt a törvény 6. §. (6) bekezdése alapján hitelesnek minősítette. A hitelesnek minősített beszámolóhoz azonban rögzös út vezetett. Álljon most itt az Állami Számvevőszék csaknem 2000 oldalas vizsgálati anyagát feldolgozó összefoglaló írás az MSZP vagyon- és pót-vagyonelszámolásáról, amely az örökölt vagyon sorsának feltérképezésére és a párt 1990-es induló büdzséjének meghatározására nyújt lehetőséget.

3. Az MSZP vagyon- és pót-vagyonelszámolása

Az MSZP az 1990. évi LXXIII. törvény előírásainak megfelelően 1990 őszén benyújtotta vagyonelszámolását. A dokumentum hét különálló táblában taglalta a párt vagyonának részleteit. Ezek az összefoglaló táblák a párt vállalataira, a párt által alapított Kft-kre és alapítványokra, ingatlan-nyilvántartásra, bevételekre és kiadásokra, állóeszköz-állományra, illetve értékpapír, pénz- és bankszámlákra vonatkozó bontásban jelenítették meg a felhalmozott vagyon részleteit. Ez a beszámoló azonban a vizsgálók által készített jelentés alapján rendkívül hiányosnak bizonyult. A benyújtott elszámolás ellenőrzését követően az Állami Számvevőszék mindössze két tábla adatait tudta hitelesnek elfogadni. Az egyik az MSZMP *vállalataira vonatkozó* adatszolgáltatás (1949–1990) volt, míg a másik, kisebb^[13] korrigálásokkal az MSZMP, illetve az MSZP által alapított *Kft-kre és alapítványokra vonatkozó* tábla. A hiányos adatszolgáltatásra való tekintettel az ÁSZ felhívást intézett a párt elnökéhez, hogy adja közre a pót-vagyonelszámolást. Az Állami Számvevőszék jelentését, miszerint a párt vagyonelszámolása csak töredékében hitelesíthető és felhívását a pót-vagyonelszámolás benyújtására a párt elfogadta és gazdasági részlege tovább dolgozott a feladaton. A MSZP 1992. január 20-i P-06/92. sz. levelével küldte meg pót-vagyonelszámolását, valamint a nem pótolható adathiányokra vonatkozó nyilatkozatokat az ÁSZ részére.^[14] Az egyes táblák újbóli hitelesítéséhez kiegészítő információkat adtak és a következő intézkedéseket is lefolytatták. Ismételten megerősítették korábbi nyilatkozatukat, miszerint az MSZMP nyilvántartásá-

[13] Az MSZP Borsod-Abaúj-Zemplén megyei Belvárosi Autójavító Kft. szervezete által alapított törzstőkéjét 5.226e Ft-ra módosította, illetve az Allegro KFT apportlistáját véglegesítette. Mivel az ÁSZ jelentése e két tétel kivételével az elszámolást teljes körűnek ismerte el, s e két tétel korrigálásra került, ezért a párt kérte, hogy az ÁSZ a 3. sz. táblát minősítse hitelesnek.

[14] 1. sz. Függelék Az Állami Számvevőszék V-150-6111991/91. sz. jelentéshez – JELENTÉS a Magyar Szocialista Párt pótvagyon-elszámolása hitelességének ellenőrzéséről, az 1991. évi LI. törvénnyel módosított 1990. évi LXXIII. törvény alapján. Budapest, 1992. április. Állami Számvevőszék V-149-8/1991/1992. Tsz: 100.

ban 1980 előttről nem találtak olyan átfogó *ingatlan-nyilvántartást*, amely tételesen és hitelesen az elszámolás alapja lehetett volna. Az első hiteles összesített nyilvántartást az MSZMP KB 1976. december 6-ai határozata, valamint a MÉM 16/b/1977. sz. utasítása alapján készített 1980. december 31-i alapadatokkal találták meg. Az eredeti tulajdonosokat – az ősbirtokosokat – azonban ez sem tartalmazta. Az MSZMP ingatlan-nyilvántartásában a részkezelői jog alapján az alapterület és az érték adatok módosítását elvégezték, azok a főkönyvi nyilvántartás értékadataiban már követhetők lettek. A felsorolt változásokat az ingatlanvagyon elszámolásához készített tablókon átvezették, ezzel együtt is a tablók csak 1980-tól tekinthetők teljes körűnek. Az MSZP kiadta nyilatkozatát, miszerint bizonyos adathiányokat nem tudtak pótolni, illetve beszerezni. A párt felkérte az Állami Számvevőszéket, hogy az adathiányokat igazolja, és ennek alapján mondja ki a hitelesítést. Az MSZMP *bevételeire vonatkozó* tábla adatai is pontosításra kerültek, az összeadási hibákat korrigálták, a kamatbevételt a tényleges számra javították.

A párt mellékelten megküldte a Pénzügyminisztérium Bevételi Főigazgatóságának 1968 áprilisában kelt 1963/134. számú intézkedését, ugyancsak a PM Bevételi Főigazgatóságának 1963. május 20-ai levelét, valamint az MSZMP Költségvetési és Tervezési Alosztályának 1970. április 9-ei feljegyzését és a PM Testületi Szervek Főosztálya K/1939/607. IX. jelű feljegyzését az illetékes államtitkárnak, amelyek dokumentumokból egyértelműen kiderült, hogy az MSZMP-ben az állami szervektől eltérő gyakorlatot engedélyeztek az adózásra és az adatszolgáltatásra. A fentiek alapján a törvényi előírásnak megfelelő összesítők nem készülhettek. Az MSZP nyilatkozott arról is, hogy adathiány miatt a párt bevételeire vonatkozó táblát a kért bontásban nem tudja megadni, ezért az adathiány igazolására, majd ezt követően a bevételeket taglaló tábla hitelesítésére kérte fel az Állami Számvevőszéket. Az MSZP *kiadásaira vonatkozó* táblában pontosításra kerültek több megyei szervezet által könyvelt munkabér és közteher, valamint működési és fenntartási költségek mérlegsoron könyvelt hibás adatok. A módosításokra tekintettel a párt kérelmezte a vizsgálónál, hogy a kiadásaira vonatkozó táblát is minősítse hitelesnek. Az állóeszköz-állomány vizsgálatokor feltárt hiányosságokat a párt pótolta. A gépek, berendezések és felszerelések, valamint a közlekedési eszközök adatait módosították, azokat teljes körűvé alakították. A korábban beadott nyilatkozatukat megerősítették, hogy az MSZMP védett műalkotásokkal nem rendelkezett. A pontosított állóeszköz állomány táblát ismételten elkészítették és kérték az Állami Számvevőszéket, hogy a pótolhatatlan adathiányokat újfent igazolja és a táblát minősítse hitelesnek. A párt értékpapír, pénz- és bankszámlákra vonatkozó összeállított táblát a fellelt dokumentumokból szintén nem lehetett maradéktalanul bemutatni. A megszűnt járási pártbizottságok gazdasági iratainak hiányos archiválása megoldhatatlan szakmai problémákat jelentett. Mindezek alapján a párt kérte, hogy az értékpapír, pénz- és bankszámlákra vonatkozó táblát az ÁSZ pótolhatatlan adathiány elismerése mellett minősítse hitelessé. A párt nyilatkozott, hogy az 1991. évi LI. törvényben (az elmúlt rendszerhez kötődő egyes társadalmi szervezetek vagyonszámlatartásáról szóló 1990. évi LXXIII. törvény

módosítása) meghatározott vagyontárgyak elidegenítésére, megterhelésére 1990. augusztus 31. és 1990. szeptember 18. közötti időszakban nem került sor.

Összességében elmondható, hogy a Magyar Szocialista Párt ismételten benyújtott, a volt MSZMP vagyonról szóló elszámolása igencsak hiányos maradt. Ennek legfőbb okaként a párt a pótolhatatlan adathiányokat jelölte meg. Mindezekre tekintettel a párt kérte az Állami Számvevőszéket, hogy az adathiányokat alapul véve mondja ki az elszámolás hitelességét.^[15]

4. Az MSZP vagyon- és pót-vagyonelszámolásának Állami Számvevőszéki vizsgálata

Az Magyar Szocialista Párt (MSZP) által 1992 év elején megküldött pót-vagyonelszámolása több száz oldalnyi dokumentumot tett ki, ezért az Állami Számvevőszék a hitelesség ellenőrzésénél csak a helyszíni mintavételes vizsgálat eszközével tudott élni. Az ÁSZ nem vizsgálta a beszámoló azon adatait, amelyek az eredeti vagyonelszámolási dokumentumban a vizsgálat során hiteles minősítést kaptak. A törvény értelmében az ellenőrzésnek nem volt feladata az állampárt vagyonát illetően végrehajtott vagyonmozgások célszerűségének és eredményességének vizsgálata, valamint az MSZMP által alapított gazdálkodó szervezetek működési kérdéseinek és az e szervezeteket illetően végrehajtott gazdasági eseményeknek a feltárása.

Az Állami Számvevőszék által a pót-vagyonelszámolásban vizsgált táblák eredményei:

1. Az MSZP az *ingatlanokra vonatkozó elszámolási adatokat* egy csaknem 1500 oldal terjedelmű dokumentum formájában nyújtotta be. A közölt adatok szerint az állampárt 1988. december 31-én 2641 ingatlannal rendelkezett. Az állományváltozások következtében 1990. augusztus 31-ére az ingatlanok száma 365-re csökkent. A törvény 6. §. (2) bekezdésében előírt kötelezettsége alapján – az első vagyonelszámoláshoz kapcsolódva – az ÁSZ ellenőrizte az ingatlanállományt tartalmazó táblázatokat. Tekintettel arra, hogy az ingatlanokra vonatkozó adatokat az MSZP nem a törvény előírásainak megfelelően adta meg, nem volt viszonyítási alap az ingatlanok ellenőrzéséhez, mert csak az MSZP által közölt adatokra lehetett támaszkodni, valamint a telekre rendezéseknél, illetve az ingatlan-nyilvántartásban – különböző okok miatti – rendezetlen állapotok voltak tapasztalhatók, nem volt lehetőség az egyértelmű hitelesítésre. Az 1985. előtti időszakra vonatkozó adatok a megsemmisült, eltűnt, illetve beszerezhetetlen dokumentumok, ingatlan-nyilvántartási hiányok stb. miatt nem voltak rekonst-

[15] Csatolmányként megjegyzésben hozzáfűzték, hogy az elszámolás csak az MSZP helyzetére volt teljes körű és hiteles, az MSZMP-re vonatkozóan 1949-től 1988-ig sok gazdasági adat hiányzott és ezt a korszakot maradéktalanul nem tudták bemutatni. Az MSZMP-re vonatkozó adatok az utolsó 10 évre azonban csaknem maradéktalanul a rendelkezésükre álltak. Itt az okozott gondot a vagyonelszámolás kapcsán a pártnak, hogy az állam és az MSZMP kapcsolata miatt az MSZMP az általános gazdasági gyakorlatól eltérő módon kapcsolódott az állami költségvetéshez. Így a kért bontásban a rendelkezésre álló adatokból csak részben hiteles elszámolást lehetett készíteni.

ruálhatók. A fentiekre figyelemmel az 1990-ben benyújtott vagyonszámolásban az ingatlanokra vonatkozó adatokat az Állami Számvevőszék nem hitelesítette. A párt a benyújtott pót-vagyonszámolásban a V-5-10/1991. sz. ÁSZ jelentésben az ingatlanok körében kifogásolt nyilvántartási pontatlanságokat kijavította, az arról készült kiegészítő táblázatot megküldte. Megerősítette korábbi nyilatkozatát, miszerint a volt MSZMP nyilvántartásában 1980 előttről nem találtak olyan átfogó nyilvántartást, amely tételesen és hitelesen az elszámolás alapja lehetett volna, amelynek alapján az 1949-től 1980-ig terjedő időszakra adatszolgáltatását el tudta volna készíteni. Pontosította az ingatlanok megszerzése jogcímére és időpontja feltüntetésére vonatkozó nyilatkozatát és az adatszolgáltatását. Az adathiány pótolhatatlanságáról a pót-vagyonszámolás keretében külön nyilatkozatot is csatoltak. Az ÁSZ ellenőrzése során megállapította, hogy a pót-vagyonszámolásban jelzett pótolhatatlan adathiányok valóban fennállnak, mivel a mintavételes ellenőrzésnél az MSZP iratai között 1980. évet megelőző időszakra vonatkozó ingatlan-nyilvántartást a vizsgálatot lefolytatók nem leltek fel. Egy-két kivételtől eltekintve az 1980 szerzett ingatlanok birtokba kerülésének jogcímét nem lehetett megállapítani. A párt ingatlan állománya egységesen a volt MSZMP KB Titkársága 1976. december 6-ai, valamint a Minisztertanács 3339/1977. sz. határozata, s a végrehajtására született MÉM 16/b/1977. sz. utasítás alapján került úgy bejegyzésre, hogy a Magyar Állam tulajdona mellett a volt MSZMP Központi Bizottsága kezelői jogát tüntették fel. Ennek eredményeként a volt MSZMP ingatlanainak telekkönyvi nyilvántartása 1980-ra rendeződött, s ezzel a vonatkozó adatok mind a megszerzés jogcíme, mind időpontja esetében egységessé váltak. Az előzőekben kifejtettek tekintettel az ÁSZ az ingatlanokra vonatkozó elszámolást a nem pótolható adathiány miatt elfogadottnak tekintette.

2-3. A vagyon *bevételekre és kiadásokra vonatkozó megállapításai* az eredeti vagyonszámolás tekintetében számszaki hibákat és a hitelesítést akadályozó tényeket is megállapított. Az ÁSZ ellenőrzése során feltárta, hogy a pót-vagyonszámolás keretében megküldött mellékletekben a korábban kifogásolt számszaki hibák kijavítása megtörtént. A dokumentumok hitelt érdemlően igazolták, hogy az MSZP a törvény előírásai szerint nem tud adatot szolgáltatni, mivel a volt MSZMP vállalatai költségvetési kapcsolatai eltértek az állami vállalatokétól, a beruházási tevékenység nem épült be a volt MSZMP számvitelébe, továbbá a volt MSZMP-t illetően az állami szervektől eltérő gyakorlat érvényesült az adózásra és az adatszolgáltatásra. A fentiekre is tekintettel az Állami Számvevőszék az elszámolás ezen adataira vonatkozó táblákat a nem pótolható adathiány miatt elfogadottnak tekinti.

4. A vagyon *egyéb állóeszközökre vonatkozó vizsgálata megállapításai* szerint a benyújtott adatok számszaki hibákat tartalmaztak, továbbá az is megállapításra került, hogy az MSZP nem tudott elszámolni több képzőművészeti alkotással. Később a képzőművészeti alkotások adatsorán lévő pontatlanság korrigálásra került, azonban továbbra sem tudott az MSZP teljes körűen alapbizonylatot bemutatni ezek eredetéről, az adathiány pótolhatatlanságáról nyilatkozatot adtak.

A vizsgálat megállapítása szerint a meglévő nyilvántartásokból nem volt megállapítható minden üzemkörön kívüli állóeszköz eredete (pl. vétel, ajándék, letét stb.) és egyedi pontos azonosíthatósága. Az előzőkre tekintettel az ÁSZ nyilatkozott, hogy az egyéb állóeszközökre vonatkozó elszámolás nem pótolható adathiány miatt elfogadottnak tekintendő.

5. A vagyon *értékpapír és pénzforgalom* vonatkozó adatainak pontos feltüntetését a megyei irodák pontatlan adatszolgáltatása és a hiányzó adatok akadályozták. Az MSZP az értékpapír forgalomra, valamint a pénzforgalomra vonatkozó mellékleteket illetően eleget tett a pótvagyon-elszámolás keretében. Az értékpapírok állományáról a törvényben előírtak szerint az MSZP elkészítette az évenkénti (év végi), valamint a törvény hatálybalépésének idő pontjára vonatkozó kimutatókat. Mindezek figyelembevételével az értékpapírok állományának alakulására vonatkozó adatszolgáltatás az ÁSZ ellenőrzésének megállapításai alapján teljes körűnek és hitelesnek tekintendő. A törvény 6. §. (4) bekezdése alapján benyújtott szerződésekre vonatkozó megállapítások. A törvény 6. §. (4) bekezdésében meghatározott ingatlanok, gépek, berendezések, felszerelések, valamint járművek, továbbá védett műalkotások és az MSZP által alapított gazdálkodó szervezetek és alapítványok állományában 1990. augusztus 31-e és 1990. szeptember 18-a közötti elidegenítésére, illetve megterhelésére az MSZP nyilatkozata szerint nem került sor. A szűrőpróbaszerű ellenőrzés tapasztalatai igazolták, hogy a jelzett időszakban és körben elidegenítés, illetve megterhelés nem fordult elő.

Az MSZP vagyon és pótvagyonelszámolásához kapcsolódó Állami Számvevőszéki jelentés összegezve megjeleníti a vagyonelszámolásra vonatkozó tényeket és eredményt: „Az Országgyűlés az 1991. október 22-i ülés napján elfogadott 1991. évi LI. törvénnyel módosított az elmúlt rendszerhez kötődő egyes társadalmi szervezetek vagyonelszámoltatásáról szóló 1990. évi LXXIII. törvény értelmében az Állami Számvevőszék a Magyar Szocialista Pártot, mint a volt Magyar Szocialista Munkáspárt jogutódját – amely szervezetnek a vagyonelszámolása az adatok hiánya miatt nem volt hitelesíthető – felhívta a hiányok pótlására. A pótlás benyújtását követően az ÁSZ ellenőrizte az MSZP pótvagyonelszámolását, amelynek eredményéről az alábbi jelentést tette az Országgyűlésnek:

Az Állami Számvevőszék az MSZP pótvagyonelszámolását a jelentésben részletezett indokok alapján, figyelemmel a törvény 6. §. (5) bekezdésében biztosított lehetőségre, amely szerint az elszámolás nem pótolható adathiány esetén is elfogadottnak tekintendő – azt elfogadja és az a törvény 6. §. (6) bekezdése alapján »hitelesnek« minősül.^[16]

[16] JELENTÉS a Magyar Szocialista Párt pótvagyonelszámolása hitelességének ellenőrzéséről az 1991. évi LI. törvénnyel módosított 1990. évi LXXIII. törvény alapján I. sz. Függelék a V-150-6111991/91. sz. jelentéshez. 2p.

5. Az eredmény

Az Állami Számvevőszék elnöke^[17] az utódpárt elszámoltatása kapcsán a következőket tárta a nyilvánosság elé. Több ponton is nehézségekbe ütközött a vagyonról történő elszámoltatás, nem volt leltár csatolva, nem is volt leltározás. Néhány olyan adatra is rábukkantak a vizsgálók, amelyek arra utaltak, hogy a vagyonleltár nem tartalmazott bizonyos objektumokat, amelyek a vonatkozó dokumentumok alapján mégis az MSZP-hez tartoztak. A kormány álláspontja a vagyonszámolás kapcsán azonban végig állandó maradt.

A népszavazás döntése úgy szólt, hogy elszámoljon-e vagyonával az MSZMP? Az elszámolási kötelezettség a pártra vonatkozott, az elszámoltatás vagy elszámolás módszerére, az ezzel kapcsolatos eljárás rögzítésére a parlament volt jogosult. Olyan parlamenti döntés, amely konkrét feladatokat írt volna elő az elszámolás, illetve az elszámoltatás kérdésében, nem született. Azt is fontos volt leszögezni, hogy az MSZMP nem egy egyszerű párt volt, hanem állampárt, amit az alkotmányban rögzített vezető szerepe is bizonyított. Tehát nem a párttörvényben leírt jogszabályok alapján kellett az elszámoltatást elvégezni. Az Állami Számvevőszék elvégezte azt a munkát, amit a hivatkozott országgyűlési határozat számára meghatározott. Azaz elvégezte az 1989. szeptember 30-a szerinti vagyonmérleg vizsgálatát.^[18]

A vizsgálatot követően a párt által elkészített és közzétett pénzügyi beszámoló alapján az MSZP origó büdzséje a tetemesnek mondható, csaknem félmilliárd forint összeggel került regisztrálásra.

V. BEFEJEZÉS

A kétrészes tanulmánysorozat első részében igyekeztem képet adni a pártok finanszírozása kapcsán arról, hogy valójában, ezen tevékenységen belül, minek a finanszírozásáról is van szó? Illetve, hogy a pártfejlődéssel párhuzamosan a pártok finanszírozásának módszere is folyamatosan alakult, fejlődött. Ahhoz, hogy képet kaphassunk a hazai pártok gazdálkodásának és pénzügyinek valós helyzetéről, érdemes az origótól, azaz a kiinduló állapottól elindulni. A volt állampárt vagyona és a belőle létrejött utódpárt finansziális helyzete ugyanis hatással volt a rendszerváltáskor demokratikus alapokon létrejövő pártok gazdálkodási mechanizmusaira is. Ezért tartottam fontosnak bemutatni először a kezdeti állapotot, majd a tanulmánysorozat második részében a hét parlamenti ciklust felölelő (1990–2018) időszakban beállt változások és tendenciák feltérképezését tűztem ki célul. Azt a folyamatot, amely az állami szubvenció mértékének fokozatos domi-

[17] Hagelmayer István.

[18] Az Állami Számvevőszék beszámolója a pártvagyon vizsgálatról az Országgyűlés terv- és költségvetési bizottsága előtt – Jegyzőkönyvkivonat. *Beszélő*, 2. évf. 8. szám.

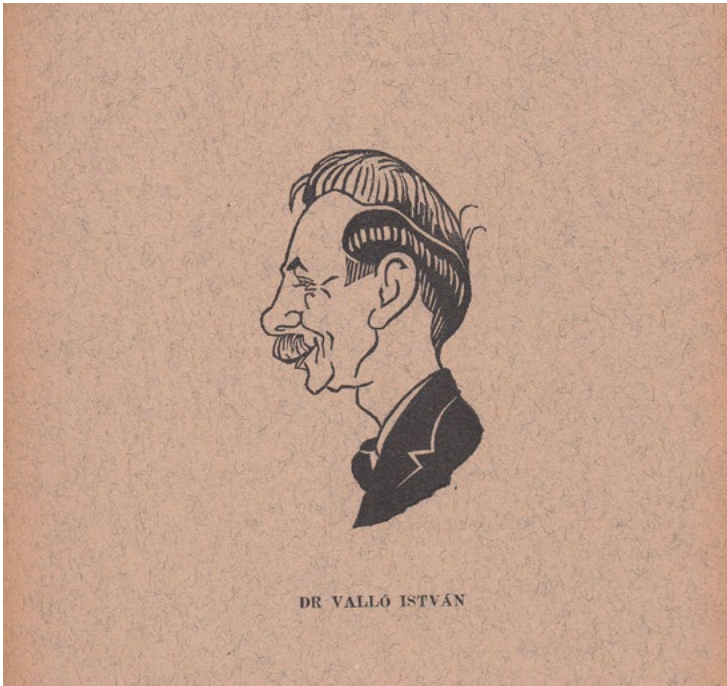

nanciáját jeleníti meg, és amely választ adhat arra a kérdésre, hogy napjainkra relevánssá vált-e az ún. hazai „érdekliga” párt kialakulásáról beszélni?

IRODALOM

- *A pártfinanszírozás alapelvei* (2006). Budapest, Eötvös Károly Közpolitikai Intézet. http://ekint.org/ekint_files/File/tanulmányok/apartfinanszirozasalapelvei.pdf (2013. 05. 27.)
- Bihari Mihály (1990): Egy kongresszus szociológiája – az állampárt végőrái. *Magyarország politikai évkönyve*, IV. kötet 1981–1989. Magyar Országos Levéltár, Budapest, 2001 Aula-OMIKK, Budapest, 21–28.
- Bihari Mihály (2013): *Politológia – A politika és a modern állam. Pártok és ideológiák*. Budapest, Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó.
- Blondel, Jean (1968): Party Systems and Patterns of Government in Western Democracies, *Canadian Journal of Political Science*, Vol. 1, No. 2. 180–203. DOI: <https://doi.org/10.1017/S0008423900036507>
- Csalótzky György (2000): *A választási kampányok finanszírozásának szabályozása és gyakorlata Németországban*. Elérhető: <https://docplayer.hu/2401729-Dr-csalotzky-gyorgya-valasztasikampanyok-finanszirozasanak-szabalyozasa-es-gyakorlata-nemetorszagban-1-bevezetes.html> (2013. 05. 27.)
- Enyedi Zsolt – Benoit, Ken (2011): Kritikus választás 2010. A magyar pártrendszer átrendeződése a bal-jobb dimenzióban. In: Enyedi Zsolt – Szabó Andrea – Tardos Róbert szerk.: *Új képlet. A 2010-es választások Magyarországon*. Budapest, Demokrácia Kutatások Magyar Központja Alapítvány.
- Gramsci, Antonio (1985): *Politikai írások (1916–1926)*. Szabó Tibor vál. Budapest, Kossuth.
- Horváth Anett (2016): *Pártpénztárak – A parlamenti pártok éves pénzügyi beszámolóiban közölt záró egyenlegek alakulása a bevételek és kiadások mérlegesorok vizsgálatával (1990–2014)*. PhD-értekezés. Budapest, ELTE.
- Horváth Attila – Soós Gábor (2015): Pártok és pártrendszer. In: Körösenyi András (szerk.): *A magyar politikai rendszer – Negyedszázad után*. Budapest, Osiris-MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont Politikatudományi Intézet, 249–278.
- Katz, Richard S. – Mair, Peter R. (1995): Changing Models of Party Organization and Party Democracy: The Emergence of the Cartel Party. *Party Politics*, No. 1. 13. DOI: <https://doi.org/10.1177/1354068895001001001>
- Kirchheimer, Otto (1966): The Transformation of West European Party Systems. In: LaPalombara, Joseph – Weiner, Myron eds. (1966): *Political Parties and Political Development*. Princeton, NJ, Princeton University Press, 177–200.
- *Kongresszus '89*. (1990) (Szerkesztette Kimmel Emil. Kiad. a Kossuth Könyvkiadó Politikai Szerkesztősége.) Kossuth Könyvkiadó, Budapest.
- Körösenyi András – Tóth Csaba – Török Gábor (2003): *A magyar politikai rendszer*. Budapest, Osiris.
- Luther, Kurt R. – Deschouwer, Kris (eds.) (1999): *Party Elites in Divided Societies: Political Parties in Consociational Democracy*. London, Routledge. 108–133. DOI: <https://doi.org/10.4324/9780203279755>
- Machiavelli, Niccolò (1987): *A fejedelem*. (Lutter Éva ford.) Budapest, Európa.

- Mair, Peter (1996): Party Systems and Structures of Competition. In: LeDuc, Lawrence – Niemi, Richard G. – Norris, Pippa (eds.): *Comparing Democracies: Elections and Voting in Global Perspective*. London, SAGE, 93–111.
- Németh Jánosné (2001): *Az MSZMP központi vezető szervei üléseinek napirendi jegyzékei IV. 1981–1989* (A Magyar Országos Levéltár segédletei, I/4.) Budapest, MOL.
- Pedersen, Mogens N. (1979): The Dynamics of European Party Systems: Changing Patterns of Electoral Volatility. *European Journal of Political Research*, Vol. 7, No. 1. 1–26. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1475-6765.1979.tb01267.x>
- Pizzorno, Alessandro (1981): Interests and Parties in Pluralism. In: Berger, Suzanne D. (ed.): *Organizing Interests in Western Europe: Pluralism, Corporatism, and the Transformation of Politics*. Cambridge, Cambridge University Press, 247–284.
- Sartori, Giovanni (2005): *Parties and Party Systems: A Framework for Analysis*. [1. kiad. 1976] Colchester, ECPR Press.
- Smith, Gordon (1966): What is a Party System? *Parliamentary Affairs*, Vol. 19, No. 3. 351–362.
- Smuk Péter (2018): *Magyar és európai pártjog*. Budapest, Gondolat.
- Weber, Max (2004): *A tudomány és a politika mint hivatás*. (Glavina Zsuzsa ford.) Budapest, Kossuth.

Valló István